

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUMARUL No. 12

E. Lovinescu	Ion Minulescu (III)
Camil Petrescu	Vesnicie
Mihail Lungeanu	La podul dracilor
G. Rotică	Tu nu auzi molizii
Serban Bascovici	Rapsodia tăcerii
B. Fundoianu	Interview cu un Cuban
Sanda Movilă	Streinul
Emil Dorian	Vorba
Alexandru Rally	„La Rentrée”
CRONICA LITERARA. — MIHAIL TONCULESCU — C. Hogas.	
CRONICA DRAMATICA. — F. ANDRICA. — <i>Teatrul National</i> : Mărgeluș.	
CRONICA ARTISTICA. — VICTOR ION POPA — Ștefan Popescu	
— Insemnări Literare. —	

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

**Prețul unui număr
LEI 2.—**

**Abonamente : pentru un an Lei 180.—
" 1/2 " 60.—**

Abonamente se primesc la :

**Administrația Revistei „Sburătorul Literar”
BUCUREȘTI**

STRADA SMÂRDAN, 4

și a librăria „Mercur”, București, Calea Victoriei, 27

**Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.**

**Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

**Alexandru Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,
Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-
trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,
Figurine literare, Anticipații literare, etc.**

Ed. „Ancora” Alcalaș & Calafateanu

PREȚUL LEI 15.—

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

ION MINULESCU

III

Prin însăși natura ei muzicală poezia d-lui I. Minulescu se delimitează nu numai în ceea ce e ci și în ceea ce nu poate fi. Nu poate fi, anume, o poezie de concepție nici în sensul unei complexe organizații poetice ca la Eminescu și Cerna, nici în sensul intelectualizării emoției sau a reducerii ei la elementul prim al senzației ca la unii dintre poeții mai noi. Prin oricâte nuanțe și forme contradictorii s'ar fi manifestat și oricâte încercări ar fi făcut teoreticienii de a-l fixa în ritmul mișcării de intelectualizare, simbolismul rămâne o expresie a fondului muzical și deci prin esența antiintelectual.

Chiar dacă n'ar reprezenta o reacțiune conștientă împotriva simbolismului, formula modernă a emoțiunii intelectualizate răspunde tendinții inverse de eliberare a spiritului din masa elementară a stărilor sufletești neorganizate. În aceste condițiuni, prin simpla recunoaștere a calității muzicale, facem și eliminările necesare. Întrebările legitime ale criticei amuțesc în pragul operii; neîntâmpinând o cugetare organizată și complexă, nu-i putem cerceta nici izvoarele, nici creșterea sau devierea; cu atât mai puțin, filozofia sau atitudinea răspicată și consecventă față de problemele vieții.

* * *

• Ieșind din fondul nostru muzical, simbolismul exclude cugetarea organizată fără a exclude însă și profunzimea sentimentului. Dimpotrivă, o și implică oarecum. Prin mijlocul, imperfect din cauza limitării lui, al cuvântului el vrea să ne dea esența lucrurilor, tiparele generale din care au pornit formele

multiple și diverse, materia inalterabilă și neindividualizată încă a sufletului uman. Prin această sforțare spre universal, simbolismul pășește alături de muzică, limba firească a universalului.

Fără a intra în considerații de ordin metafizic asupra muzicii și asupra literaturii de calitate muzicală, fără a ne raporta deci la Schopenhauer sau la Nietzsche, recunoaștem la unii scriitori o capacitate neobișnuită de a ne reda stări sufletești elementare, care întrec, cu toată simplitatea lor amorfă dar originară, posibilitățile sensibilității organizate. Groaza de moarte este, de pildă, o dispoziție primară și deci muzicală a sufletului omenesc. Raționalizarea ei ne-a dus la palida poezie a lui Vlahuță; simțită însă puternic, tragic, prin sursele nealterate ale sensibilității, ea poate fi punctul de plecare al unei creațiuni profunde. Exemplificarea e lesne: deși fără idee și organizare, literatura lui Pierre Loti este impresionantă tocmai prin această dispozițiune muzicală de a simți cu intensitate caducitatea universală. Prin amploarea lui, sentimentul morții transformă deci o operă, vidă altfel, într'un instrument de adâncă rezonanță...

Nu astfel de rezonanțe vom găsi, firește, la un poet relativ artificial prin viață și inspirație. Oricât ar părea că isvorăște din simple reminiscențe literare, cu tot artificii și atitudinea evidentă, și în lipsă de idei organizate, poezia d-lui Minulescu se valorifică totuși printr'un fond de sentimente primare, muzicale. Dela solidaritatea cu precursorii artei noi (*Romanța marilor dispăruți*), poetul trece la o solidaritate mai largă cu soarta întregii umanități, vibrând de un fior al morții, ce vine din fondul adânc al sufletului omenesc (*La poarta celor care dorm, Romanța mortului, Pelerinii morții, Romanța morții, Romanța noastră* etc. etc.). La realitatea sentimentului originar al morții și al prefacerii universale, trebuie să mai adăugăm încă o realitate: sentimentul statornic, obsedant, al orizonturilor îndepărtate, nostalgia locurilor nevăzute și enigmatice, instinctul migratoriu și al devenirii (*Romanța pelerinului, Spre țările enigme, Romanța celor trei galere, Romanța celor trei corăbii, Sosesc corăbiile* etc.); — sentimente care, în mijlocul unei artificialități neîndoioase, constituie un incontestabil nucleu poetic.

E. LOVINESCU.

VEȘNICIE

*Și căi de mii de ani treceau
In tot atâtea clipe*

M. EMINESCU

De zile 'ntregi
De săptămâni
Plouă raze ude, grele, mohorâte.
Și peste tot e umed:
Umezeală de pădure neagră, slabă
Umezeală de coline singuratece și reci,
Umezeală de poteci,
Pe coasta-alunecând pieziș...

Plouă fără grabă.

Ne afumăm în gropile înguste,
Mocirloase,
Lângă focul care nu mai vrea să ardă,
Ghemuiți pe așternuturi joase,
De crăci murdare de noroi
Ca să se scurgă apa pe sub noi.

Sentinelele par momâi,
Cu foi de cort în cap,
Cu picioarele înțepenite în nomol;
De groși ce sunt, abia de mai încap
În șanțul gol.

Și poate unde ne gândim într'una la neant
Ne e tot sufletul pustiu.
Nu e trecut...
Nu-s amintiri...
Cum nu mai sboară pasări, pe cerul fumuriu.
Inamicii poate c' au murit cu toți...

Unde-va pe lume se opriră roți.

Ca niște animale îmbufnate,
Ghemuite,
Toarcem mut tăcere...

Cum nu mai dor de-acuma inimile, oblojite
În cârpe ude și murdare !

Dar din nimic
Un trosnet groasnic
(O lovitură de topor în țeasta capului)
Ne-a ridicat mecanic brațele.

În văzduh,
Locomotive înroșite s'au ciocnit în apă...
Sau poate a plesnit tăcerea...

Pe-un adăpost, alături, a căzut o mină.
Atâta tot
Și 'n urmă liniște-a rămas deplină.

Bordeiul pare-un monstru de pământ,
Căzut pe brânci, cu mijloc frânt
De-i vede-acum ori cine
Șira de copăci, șira spinării
Stropită crud de sânge
Și vinete frânturi de intestine.

La câți va pași, un cap
Cu bulgări de noroi în gură,
Și pete murdare de apă
Pe ochii sticloși
Pare un animal pe jumătate jupuit
Un animal de noi necunoscut,
Svârlit din fundul pământului.
Jur împrejur,
Soldatii îl privesc neliniștiți și curioși.

Obosiți, în urmă revenim la loc,
Tăcuți, pe lângă foc,
Cum își reiau călugării chilia.

Din nesfârșit
Un secundar fantastic punctează veșnicia.

LA PODUL DRACILOR *)

Pe valea, ce se deschide largă, cu cotituri dese, printre dealurile 'mbrăcate 'n bunget, șerpuește, — urmând mereu *sco-roșitura* apei limpezi și svăpăiate pe sub malurile surpate, — o șosea, umbrită de brazi, de cireși, de nuci și de plute, brazii la munte, cireșii și nucii prin satele cu pomosturi, și plutele spre șes, unde-i mai mult umblet și lumea mai pornită pe stricăciuni. Au fost sădiți cu zile de clacă, de un ispravnic bun la inimă și hotărât la fire, ajutat de zapcii și de pomoșnici încruntați, cu harapnicul la brâu. Drumul e 'mpietrit, cu șanțuri adânci și des curățite, iar pe marginea lor țărushi de mesteceni. Podurile-s toate 'n bună stare, iar podețele, oricât de mici, încercuite de stănoage. Se vede decât colo, că pe aici a fost și ochiu de părinte cu dragoste și mână de om priceput. S'au fost deprins sătenii de demult, să iasă ușor la chemarea la șosea, necodindu-se și negrozăvindu-se cu plata zilelor de lucru, cum fac prin alte părți, pe unde 'nnoată 'n noroae și-și proțapesc greu carăle prin hopuri.

În zilele de vară mai ales, călătorul simte, în trapul întins al cailor iuți, o plăcere tihnită și sănătoasă, în legănarea regulată a arcurilor, pe drumul ca 'n palmă, în răcoarea și vraja, ce dau copacii și arborii, înșiruiți pe margini, ca galbenii pe cordele și 'n desfătarea ochiului cu atâtea lucruri cu rost rânduite.

Numai la un loc e de mirare, că șoseaua-i honcănită și pomii lipsă și podul rupt și neîngrijit. E la podul dracilor, acolo unde, trecând priporul dealului, te lași în jos printre câmpuri în flori și printre livezi nesfârșite de pruni, lângă un puț părăsit, cu ghizdurile desfăcute și cu furca strâmbă. În amândouă părțile sunt râpi mâncate de șivoiul năvalnic, ce curge pe aci când plouă, oricând se topesc zăpezile primăvara. Și pe la căpătaele lui și 'n sus și 'n jos, ca un stăvilar, pus să împiedice alunecuşul în hăul văii, sunt înșiruite des de tot, ca niște babe de gard, cruci multe de tot felul. Incep de lângă pulpana pădurii, în partea dinspre apus, cruciulițe de mesteacăn, cu coaja-i albă, se 'nnalță 'n o salbă de ulmi, cu vârfurile îndreptate mândre spre cer, cu rămurile mărginașe rărite și aduse 'n lături, ca niște brațe 'ntinse, cu cruci multe 'nchipuite *din prăștiile de coaje, scoase cu cuțitul, de mâini răbdurii.*

Atâta lume s'a întrecut să pue aci câte un semn al cre-dinței, câte un bun paznic de primejdii, or prinoase de mul-tumită pentru scăparea de nenorociri. Dar, cu toată truda a-ceasta, crucile sunt toate strâmbe, și ici-colo lasă câte-o spăr-tură printre ele, ca dinții unei babe. Și cu toată ascultarea și

*) Va apare în volumul „Clacă și Robot” în ed. Socec.

hărnicia clăcașilor, scoși la șosea, văcuesc, ca decând lumea gropi la capetele podului, și podinele lui sunt mereu lipsă or rupte 'n două. Drumetii din întreaga vale și căraușii din depărtări-mari, venind după țiucă și după păsări și prune, cunosc toți podul acesta și-i știu pocinoagele și tărașeniile, povestite din gură 'n gură și din tata 'n fiu.

Ce porunci strașnice nu da ispravnicul și cât nu mi se oțarau zapcii și pomoșnicii și toți logofetii și părcălabii satelor să facă rânduială la podul acesta, dar n'a fost chip. Și mai nu era primăvară, dela bunul Dumnezeu, în care să nu hohotiască valea lung de hăuitul legat de bătutul picioarelor la pod și nu era săptămână în care să nu se trudasca câte o mână de oameni cu cioplitul și așezatul podinelor.

Care cum venia pleca însă pe dată fie isbit de vre-o întâmplare nenorocită or bolnăvit ca din senin, — fie chemat de vestea vreunei urgii, căzută pe cei deacasa.

Mergea vorba că lucrul aci e rău de pagubă, că le mor vitele, le ard casele, pierd procesele și cu ele pământurile ohavnice.

Și se fereau foc sătenii.

Venise un subprefect nou, dornic de bine. bun la suflet, sfătos la vorbă.

Ca să-i îplinească voea au mai eșit odată la lucru de clacă, să se scape de zilele de șosea, deși cu cărțeli, cu codeli, cu răsândeli multe.

E primăvară, în luna Florilor, în luna dragostei de viață, de muncă, de rostit toate la casă, în câmp și pe drumuri, Sboară, infoindu-și aripile și gurguind într'una, grangurii în stejarii înalți, drepti și umbroși; din senin se revarsă valuri de lumină caldă, iar din susul văii, ca niște încolăcirii molatice de șarpe, trec prin văzduh, când și când, șuvițe de vânt domol, răcorind frunțile și aducând spor la lucru.

— Incă un pic și iacă-tă prânzu gata! îndeamnă subprefectul de pe un dâmbuleț, răzând inima în el de bucurie. Și muncitorimea strânsă încordează brațele, iutește mișcările, înțește lovitul.

Un zăngănit de cui, un icnit innăbușit, o alergătură de oameni l'au făcut să cate lung, să se îndrepte și el spre pod.

Cațiva dau ajutor grăbit celui așternut pământului, leșinat, aproape mort. Unul îi sfășie mâneca largă și lungă a cămășii și-l leagă cu ea la ochiul, din care curgea sânge; altul aducând apă cu pălăria, căuta să-l spele pe față; un moșneguț îl freca pe la tâmpile, pe mâni, să-l aducă în fire.

Au lăsat toți lucrul, căutau unii la alții, posomorâți, mociți la suflet.

— Lucru dracului, ce vrei?... rupse tăcerea un vlăjgan, cu mustățile mari.

— Sfântă cruce ajută! răspunse altul, mărunț la trup,

smead la față și ciupit de vărsat, făcându-și semnul creștinesc al credinței.

— Se știa, doar, că n'or să iasă lucrurile decât așa! închee ciudos un al treilea mai bătrâior, cu capul lătăreț, cu ochii spălăciți. verzui, ca mătasea broaștei, îndreptați muștrători spre subprefect. Acesta, din veselnic, se 'nnegrise. Întâmplarea a-ceasta venia ca să frângă neclintirea lui în împlinirea gândului pus.

A trimis omul la spital și, tot dând târcoale clăcașilor, cari se așezaseră la umbră să mănânce, asculta poveștile, ce curgeau domol, se mai amesteca în vorba lor, căuta să le picure în suflet stropi de încredere, licăriri fugare de nădejde:

— Așa e viața omului, legată de necazuri și de nenorociri;... Unde nu le întâlnește și când scapă de ele?...

— De fost așa e! răspund muncitorii.

— Da' de ce musai aci și 'n alte părți mai rar?... se 'nfige la vorbă unul din ei.

— He!... Da' cine nu știe, că nu-i scăpare de ceasu' rău la podu' dracilor! vorbesc mai mulți d'odată.

— Bătrâni trăesc doar să spue! întărește cel smead.

— Până la ei suntem noi pățiți!... se ridică cel mai în vârstă, cu capul lătăreț, ștergându-se grăbit cu dosul mâinii la mustățile mari, galbene. He, acu ce știu eu nu-i poveste, ci petrecanie curată, văzută cu aști doi ochi și simțită de biete-mi oscioare betejite! și 'ntinde piciorul frânt, strâmb în afară și *boțocănit*.

Clăcașii au holbat ochii, au căscat gurile.

Și povestitorul începe:

— Apăi, eram la cai la boeru nostru, la Domnu' Iancu, Dumnezău să-l ierte! Veniam într'o noapte, cu trăsura cu Dumnealui, cu cucoana și cu conța, care ține acu pe colonelu. Fuseseră la o petrecere la Stroești. Plecasem d'acolo pe la cântatu cocoșilor. Era o noapte frmoasă, senină, cu lună mare, plină, răsărită pe după costișa dinspre râul Doamnei. Mergeam în trapul potrivit al cailor, fluerând din când în când la ei. Conțele vorbeau tare, erau vesele, cântau, și boerul, răsturnat în fund. zâmbind câteodată. Era bun, Dumnezău să-l ierte, că p'atunci boerii nu mâncaseră ardei iuți, ca ai de azi, de nu poți să stai de vorbă cu ei. Când plecai cu el la drum ți-era tihnă. Te lăsa să mîni, cum îți plăcea, și la popas îți puneu chilu de țuică pe masă și te bătea pe spate:

— Așa, Marine, să mai prinzi putere, că trag din tine telegarii, îți moae oasele!

De, erau caii, cai, nu ca hățele astea de acu. Dusesem cu ei pe Vodă doar. Dela Pitești pân' la București am hodi-nit odată numa' la Titu. Ailalți cari duceau boeri și beizadele, i-au schimbat aci, da' eu ba. Ce, nu mi-ar fi fost rușine, să țin măririle 'n drum?... Când pocniam din harapnic, se asterneau bidivii pământului, de credeai că-s năluci. Se uita Vodă,

vorbia nu-ș ce 'n limba lui, vedeam bine, că-i place și creștea inima'n mine. Când a ajuns, mi-a dat un pol de aur, da' nu era pol ca polii, era mai mare și zimțuit, îi zicea altfel, nu-ș cum.

Hei, da' mă 'nhămai și eu la povestit și o luai cam alături cu drumu' drept. Stai, ce-am vrut să spui?... Așa, mergeam spre casă cu telegarii boerului. Erau doi negrișori rotunzi, grași pepene, cu gâturile scurte: cai tătarești, de, luați dela baltă, când ducea oile 'ntracolo toamna.

Ș'acu, de, ce să spui, cum mergeam noi ș'ajungem la pod ne răsună 'n urechi d'odată un iho ho scurt. Cat nedormit încotr'o auzisem nechezatul. Zăresc doi tretini negri, ca tăciunele stins, ca sarsailă, de, că mai negru ca el n'o fi, crez, altceva pe lume. Mă uit la ei. Erau 'nnaintașii boerului, Șuer și Vântu', cari uimiseră pe Vodă cu sburdatu' lor.

— Coane, zic eu, păcatele mele, uite cărlanii noștrii!

Boeru' se ridică 'n sus, se șterge la ochi, nu-i vine să creadă vedeniei:

— Ei is, păi cum! Ce Dumnezeu să se fi întâmplat?... Las trăsura 'n drum și sar jos să mă duc, să dau căluții de pe urmă, să vie după ai dela ham. Da' n'apuc să fac doi trei pași și m'am pomenit, căzut ca din cer în fundu' râpii. Când m'am desmeticit nici umbră de cărlani; iar când am ajuns sus la șosea, boeru' și cuconițele se vâlcăreau în șant, și telegarii, după ce răsturnaseră trăsura, s'au fost făcut nevăzuți, sfărâ-mând-o și jelindu-se rău de loviturile trase de ai pomi de pe drum și de toate gardurile.

Am mers pe jos, de, ce era să facem, șontăc-șontăc, că mai toți rămăseseam în câte un picior. Când am ajuns acasă, înaintașii erau în grajd, nici nu fuseseră scoși o clipă măcar prin curte. Am văzut, că nu-i lucru curat la mijloc. D'atunci de câte ori am trecut pe-aci sforăiau caii de te 'nfiorau și fugeau apoi de vedeam stele verzi di'naintea ochilor, trăgând de hături.

Hei și de câte ori n'a fost să ne prăpădească. Din goana ce trăgeau, îi atingeau câte odată vre-un gătej or bolovan, svărlit de copite, îi băteau crucile dela trăsură și 'nebuniau nu altceva, neputând să-i potolesc decât când veniau mototol unu' peste altu' pe vre-o luncă 'n zăvoi.

Loc blestemat, de, ce să zici? sfârși el.

— Da' pățania cu porcu'?... aruncă omulețul cel smead vorba, uitându-se la vlăjganul cu mustățile mari.

— Ba c'ai zice! răspunde acesta. Și ne'ndemnat de nimeni, nelăsând să porniască tăinitul în altă parte, începe:

Veniam într'o seară cam cu chief din jos dela Pitești. Fusesem să cumpăr un porc și erau scumpi foc.

— Las' c'oiu lua săptămâna ailaltă, îmi făceam eu socoteala 'n drum. Da' nu-ș cum mă 'nvărtisem eu, — de necaz că n'am fost cumpărat un jep, ori de bucurie că nu m'am păcălit

să-l iau cătrănit, — că m'am cam chefuit, cheltuind bănișorii. Uite, mă, dandanaua naibii, îmi ziceam eu, mergând spre casă. Ce să mă fac eu, când o fi să dau ochii cu muerea și mi-o cere punga. Cum s'o dreg, cum s'o 'nvătesc?... Să-i spui c'am tocmît unu' și l'am plătit și o să mi-l aducă la târgu' ăllalt.

De m'o crede, nu m'o crede, am să 'ncerc, c'altfel n'am cum să scoț cămașa. Să zic acu c'oiu păcăli-o; da' săptămăna ce-o veni de unde scoț banii, mă 'ntrebam eu amărât?... Și bătându-mă așa cu gândurile, ajung aci la pod. Când să trec peste el, auz un clopoțel pe părâu în sus. Zgâesc ochii, mă frec la ei:

„Uite, mă, minunea minunelor! Un porc cu clopoțel în pădure!“ Era negru, bată-l să-l bată focu' nestins al iadului! De n'ar fi fost s'aibă clopoțel ași fi crezut că-i mistreț.

Bine, da' pădurea-i departe de sat, prin împrejurimi nu era nici o casă, de unde dar să vie porcu?... Să fie vre-un sălaș de ursari or rudari prin apropiere?... E drept, că ei cam trag prin desiu' bungetului, să fie mai feriți de ochii lunei. Li s'o fi răzlețit godacu'. Ei, cu atât mai bine-i. Țiganii-s toți hoți, trăesc numai din furate! vorbește 'n mine, ca un duh strein. Și pe hoț nu-i de loc păcat să-l ciupești! Da' ce mă gândesc eu așa departe?... Porcu' e pierdut pe meleagurile astea. Nu-l iau din cocina lui, din curte omenească. Odată mi-a trecut prin cap lipsa banilor și mă 'ndemna 'ntr'una duhu' neastâmpărat din mine, să nu las norocu' din mână. M'am dat jos din căruță și, ici-colo, țuști-huști după el.

Porcu' par'că era de ai barbari, sta până să puii mână pe el și odată o sburghia!

Haida-haida, pe părâu în sus, pe viroage, pe colnice, du-te și du-te până 'n mijlocu' pădurii de stejari, unde l'am pier't! „Mă, să fie al dracului!...“ mă minunez eu. Când am zis așa am auzit un grohăit și un glas urât, ne mai pomenit, rostind după mine: „Al dracului“ și valea hohotia, repetând mereu vorbele: „Al dracului, al dracului!“ din ce în ce mai subțire, până s'au topit sunetele 'n funduri depărtate.

Mă 'ntorc la căruță, necăjit, obosit.

Când ajung în drum, ia caii de unde nu-s. Cată 'n dreapta, cată 'n stânga, întinde-o pe drum 'nnainte. Nici umbră nicăeri și nici urmă de copite, or de roate măcar spre casă. Aci, caii nici vorbă de găsit. Ce e de făcut?... Spun nevestei că la podu' dracilor am oprit căruța și m'am dat o țără jos s'aduc o pălărie de apă, să ud grăsunu', că sufla cam greu și, când m'am întors, nici tu căruță nici tu porc. „Tii *nasmodie* drăcească! făceam eu. O fi fost trecut cineva pe drum și a luat-o mai în glumă. mai înadins și a fost bună luată!“

Da' nevasta de colo:

— Da' subt pod uitatu-te-ai?..

— Ba zic eu.

— Păi vezi?...

Mergem amândoi, că singur nu m'ași mai fi dus să mă fi picat cu ceară.

Când ne vedem aci și căutăm subț pod, caii erau clae peste grămadă, cu căruța fărâmată peste ei.

— Ti drăcie! zic eu.

— Da' porcu?.. țipă femeia, uitându-se la mine.

— Porcu', porcu'?... bălbăi eu, neștiind cum s'o 'ncurc. D'odată aud clingătu'. Mă uit într'acolo:

— Uite-l! răspund gâfâind.

— A, ha! dă femeia și se năpustește spre el. Fuge ea, fuge porcu. Se opria ea câteodată, sta și el. Ii făcea curat în necaz. O trecuse nădușile, nu mai putea.

Intr'o vreme s'a așezat jos, abia suflând. Am dus'o cu greu pân' la drum. Din asta s'a bolnăvit și i s'a fost tras moartea“.

Clăcașii au uitat necazul lor și rād or se căinează de pățania omului.

El își șterge sudoarea de pe față, bea apă din ulcior și să scoală să plece.

— Nu mai lucrez, ferit-o sfânt' la pod. După alte toate o să-mi las și ciolanele aci.

— Așa e! zic toții. Nū mai robotim de loc!

Suprefectul se 'ncruntă, se rățoe, mai o ia și cu domolul, nu-i chip. Muncitorii sunt hotărâți.

Stă în loc ciudos, neștiind ce să 'nceapă. Pe când se gătia să plece și el cu clăcașii se ivi, la cotitura drumului, o negură de oameni. Era o ceată de zlătari între jandarmi. Ii prinseseră c'o spargere și-i duceau la plasă.

Licărindu-i ochii de bucurie, îi opri să-i pue 'n lucru.

— Cu ăștia ai nimerit-o! zic robotașii ușurați.

— De ei nu se prinde nenorocirea, ca apa de gâscă!...

— Și de li s'o 'ntâmpla ceva nu pier cap de crai, ci niște baragladine spurcate!

— Le dăm noi topoare, berzi, sfredele.

— Le dăm sculele noastre!

— Toate *sichiremurile*.

Și sătenii, punând în lucru pe urgisiții soartei, pleacă voioși spre case.

Trei zile a ținut robotul.. Rădea podul sfârșit. Subprefectul, vesel nevoie mare, adusese brișca, să treacă el cel dintâiu, să-l încerce. Sforăiau caii, se dau îndărăt la capătul lui. Il vedeau nou și răsuna când călcau pe el.

Vătaful țiganilor se apropie umilit:

— Săru' mâna 'coane! Să-i dai la mine. Ii vedea numai cum or merge!

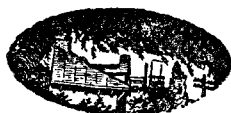
Și cu ochii sticloși de șiretenie, i-a 'ntors înapoi și repezindu-i de departe a trecut cu ei podul fără să se opriască. A mai dat odată 'nnapoi și când a venit a treia oară, la un semn făcut, s'au năpustit țiganii toți, au sărit în brișcă și până

să se desmeticiască jandarmii să tragă după ei, au ajuns la cotitura șoselei. Sburau caii, ca niște năluci, pe povârnișul dealului în jos.

Când și-a trimis cercetași în zare ochii buimăciți, după ce i-a fost frecat de două-trei ori apăsător cu degetele, subprelectul a zărit un nor de praf pe linia dreaptă, ce 'nsemna în depărtare drumul județean, așternut pe marginea apei,

Și cu inima *'nclinciurată* de necazul dat peste el, după 'mplinirea unei bucurii mult așteptată, a luat-o cu jandarmii spre casă, gândind la poveștile auzite și dând dreptate țăranilor, când vorbesc de pagubele 'ndurate pentru lucrul făcut la podul dracilor.

MIHAIL LUNGEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PRIN PĂCELE DE TOAMNĂ

TU NU AUZI MOLIZII

Nu vezi ce tristă-i toamna în jur pe munții suri,
Nu vezi cum cade ceăța pe tristele păduri,
Pe coasta unde codrul noi l'am știut mai des
Și doruri pentru zile de toamnă am cules.

Tu nu auzi molizii și tu nu știi ce-mi spun
Când prin pădurea moartă suspin de vânt adun;
N'auzi al toamnei freamăt și tu nu știi ce viu
Din el vorbește vara în codrul trist, pustiu.

G ROTICĂ.

RAPSODIA TACERII

Tăcere...
 Unde ești tăcere
 Ce coborai din vastitatea nopții
 Ca o zăpadă peste freamătul pustiei,
 Momind pământul cu mireasma veșniciei?
 Tu mă făceai, sub tine respirând,
 S'ascult în piept sărmanul meu ceasornic
 Bătând străin de timpul nestatornic.
 Și-atunci
 Azurul mă sorbea din marea lumii
 Și lunecam din zare 'n zare ca un nor
 Deasupra gloatelor și frământării lor.

Dar azi, tăcere, m'ai lăsat spre ziuă,
 Gândind la cei ce 'n zori — cu inimile 'n mâini —
 Cad la răscruci,
 La cei ce șovăind de-atâta ropot
 Se duc împăcuiți de-un glas de clopot,
 La cei 'n zorii zilei s'au născut
 Căzând în praf din raiul lor necunoscut.
 O, tu te-ai risipit în spații ca o boare
 Sub razele ce curg din soare.

Tăcere,
 Unde ești, tăcere?
 De ce în zori te-apropii ca un deget
 De buzele lui Dumnezeu,
 Când noaptea pe genuchii Lui mă legănai
 Deasupra pământescului alai?
 Și-acum când soarele aruncă
 Pe-ogoare sterpe flacăra de comori
 Tot mai aproape sunt de gloate și de muncă,
 Tot mai aproape gem orașele și vântul,
 Tot mai aproape simt pământul.
 Spre drumurile lui acum cobor
 Cu brațele întinse spre viață,
 Cu fruntea sus, cu pasul sunător,
 Cu pieptul cald, cu chipul zâmbitor.
 Oh, doar în sufletu-mi jignit de pașii mei
 Ce sună grei de-alungul drumurilor reci,
 Duc nostalgia liniștei de veci.

ȘERBAN BASCOVICI.

INTERVIEW CU UN CUBAN

Există încă țări, așa de înapoiate și barbare, că ideile mai pot perurba viața socială și strica odihna cinstiților autohtoni. Intr'o țară civilizată, ideea e un obiect de lux, ca și ciorapul de mătase: exportul sau importul ei, stă sub bunul plac al legilor; nu există editor, dar în schimb, există cenzură. În Cuba, țară barbară, deși eminentamente democratică, cetățenii au rămas așa în urmă, că o idee care năruie ordinea socială a statului cuban, găsește totuși oameni care o citesc și o consideră, o acceptă sau o refuză.

Afirmatia aceasta nu e livrescă și nici gratuită. Am avut onoarea să fiu vizitat de un cetățean al Cubei, venit să se intereseze personal de ancheta mea, puțin cam naivă, asupra instrucțiunii. Când a intrat, mi-a declarat scopul vizitei și și a declinat naționalitatea. Nu mai era nevoie însă. Am înțeles că e un oaspete, un oaspete prețios și convorbiraa noastră a început imediat precum urmează.

— Eu: domnul ce meserie are?

— Cubanul: Redactor.

— A, domnul e redactor la o gazetă din Cuba?

— Nu.

— Spuneți că sunteți redactor.

— Spuneam. Dar să fiu sincer. Cubanii sunt oameni sinceri. Am fost informat că oamenii din Europa, nu se consideră obligați să răspundă la chestiunile care li se pun, decât în fața unei singure spețe de persoană: redactorul. Așa că am uzat de acest truc...

— Nu face nimic. Atunci nu sunteți redactor. Care e în Cuba ocupația dv.? de vreme ce vă interesează...

— În Cuba, domnule, sunt un om cinstit.

— Frumoasă profesie! Vă mulțumesc de încredere. Dar să trecem la chestiunea pentru care ați binevoit a vă deranja. Așa dar, voiți să cunoașteți părerile mele despre învățământ...

— Tocmai. Ași vrea să știu dacă sunteți i ibrisist, i calimah, i tek-teb, i fifi, sau i istarub. Mi se pare că opiniile d-tale înclină mai mult spre i istarub — și aveți dreptate — decât spre i fifi.

— Mă scuzați, domnule, am fost foarte atent, dar u'am priceput nimic, cuvintele acestea pentru mine n'au nici un sens.

— Exact. Vezi d-ta, sunt... cum ași spune... sunt idei, sisteme de idei, despre învățământ. Ați observat că fiecare din aceste cuvinte e în-

sofit de un i, adică în limba cubană: ideie. Filologii susțin că *i* ar însemna în vechea eubană: sămânță stearpă, dar astea sunt chestii naționale, care nu pot interesa pe un european.

— Dimpotrivă, dimpotrivă. Spuneți, domnule, că aveți în Cuba, mai multe sisteme de educație. Care, mă rog, din toate aceste se aplică în Cuba.

— Niciunul.

— Mă iertați, dar nu pricep.

— Foarte simplu. La noi în Cuba, o ideie e socotită ca ceva sacru. Se discută, se comentează, se adoră: dar nu se aplică. La dv. în Europa ideia a decăzut: la noi, e un idol. A aplica o ideie! Dar asta înseamnă să-l scazi, sau să-i mărești sensul: s'o strici. Marele nostru învățat Sakuma, — vestit fie-i numele — a spus că a voi o ideie utilă e ca și cum i-ai cere lui Alah, să-ți încalțe cizmele.

— Sunt din ce în ce mai nedumerit, domnule. Cuba trebuie să fie o țară foarte interesantă. Vă făgăduiesc că o să-mi arunc diseară ochii pe hartă, ca să știu în ce loc figurează. Dar nu pricep un lucru: dacă nu aplicați nici un sistem de învățământ, atunci, dacă înțeleg bine, învățământul dv...

— ...Nu există... V'am spus, avem ceiace e mai important: avem sisteme...

— Vă mulțumesc. Lămurirea dv. îmi este foarte prețioasă. Înțeleg că țara dv. poate fi și fără învățământ, o țară prosperă. Dar mai rămâne o chestiune obscură. Dacă nu aveți... cum să spun, școli... nu puteți avea nici...

— Vreți să spuneți: profesii liberale? Aveam într-o vreme avocați și doctori. Învățul Sakuma (vestit fie-i numele!) spunea că doctorii sunt de trebuință pentru boalele trupului, iar avocații pentru boala sufletului. Dar deveniseră într-o vreme așa de numeroși, că erau mai mulți avocați decât procese, mai mulți doctori decât bolnavi. Atunci, s'a hotărât printr'o lege atotputernică, că profesiile aceste devin ocupații de lux, gratuite — cum e la dv. literatura — și că fiecare cetățean e obligat să aibă o profesie manuală.

— Ași putea atunci să știu...

— Rezultatele? Desigur. Decând cu legea asta, Cuba a început să facă export de oale. O industrie sigură, o afacere fără greș și garantăm că nu se strică. O adevărată artă...

— A, da! Așa dar profesia dv., în Cuba,...

— Olar.

— Vă mulțumesc. Simplă curiozitate. Imi dați voie să rezum în scurt prețioasele lucruri pe care ați binevoit să mi le spuneți. Așa dar, înainte de legea care a desființat, desigur după o matură chibzuire, învățământului aveți școli, de vreme ce aveți avocați și doctori.

— Nu, domnule. În Cuba n'au existat niciodată școli.

— Atunci avocații și doctorii dv. studiau în străinătate?

— Nu, domnule.

— Nu pricep. Ce pregătire aveau, ca să ajungă astfel la titlul acesta?

— Foarte simplu: calitățile naturale. Se recrutau, cum se recrutează la dv. poeții: din cei cu inspirație.

— Aşa! Şi Cuba, ţara dv. Cuba, nu se resimte de această lipsă, e cum aşi spune totuşi fericită.

— Da, domnule, fericită şi industrială.

— Vă mulţumesc, domnule, şi scuzaţi-mă că insist.

E o chestiune care mă pasionează. Imi aduceţi cel mai preţios argument, în favoarea tezei mele, că instrucţiunea e inutilă. De vreme ce o ţară a dv., poate fi prosperă deşi ignoră complet, această lepră a oricărei societăţi democratice europene.

— E rândul meu, domnule, şi aşi găsi că ceiace spuneţi despre Cuba e o calomnie, o monstruoasă calomnie, dacă nu aşi fi convins că sunteţi şi de rea credinţă.

— Domnule!...

— Ei bine, da — rea credinţă. Vă explic de un ceas încoace, că avem în Cuba cele mai noi sisteme de învăţământ, că suntem o ţară care ne ocupăm meru de instrucţiune, că altfel n'aşi fi putut fi aici decât ca delegat al ţării mele, să adun opinii...

— Mă iertaţi, domnule. N'am vrut să vă jignesc. A fost o simplă neînţelegere. Țara dv. imi face o deosebită onoare, acordându-mi, în persoana dv., încredere...

— O regret, domnule! Înainte de a convorbi, înţelegeam că, între noi, era bine stabilită convingerea că, între toate ţările, singură Cuba posedă secretul veritabil al instrucţiunii.

— Încă odată, cer iertare. Imi veţi dovedi o mare generozitate şi bună voinţă, dacă, niţând injuria pe care v'am adus-o, fără voie, mi-aţi explica în ce consistă secretul instrucţiunii pe care îl posedă Cuba.

— Nu-l ştiai — şi scriai totuşi despre învăţământ! Domnule, sunt trist că în Europa a decăzut atât de tare ideea de competenţă. Dar, domnule, e o întreagă legendă, o carte de legende, o bibliotecă. De faptul acesta, domnule, se leagă întreaga istorie a Cubei.

— Dacă totuşi aţi încerca,... un rezumat, un mic rezumat numai..

— Bine, îl voi face. Am venit la d-ta să aflu opiniile d-tale şi nu bănuiam că voi fi obligat să-ţi ofer eu un lucru pe care orice copil îl ştie în Cuba. Să-ţi spun.

— Urmăresc...

— Aveam, domnule, un mare înţelept cu numele de Samura (venerat fie-i numele).

— Spuneaţi, puţin mai înainte, că se numea Sakuma.

— Nu domnule, Sakuma (vestit fie-i numele) era un mare învăţat, iar Samura (venerat fie-i numele) a fost un mare înţelept. Dar te rog nu mă întrerupe. Era la începutul celei de-a treia republici, cunoscută sub numele de republica verde. Era, domnule, o mare secetă în ţară, că ne era limba mai uscată, cum e fructul de smochin când e stors. Guvernul din Cuba, ca să alunge seceta, găsi un admirabil mijloc: se hotărî să cheme în adunarea lui, luminile înţeleptului Samura (venerat fie-i numele) şi în adunare, îl întrebară dacă poate afla care e sensul instrucţiunii — şi dacă are un sens (noi luăm ideile dela obârşie). Samura (venerat fie-i numele) ceru o moşie, câteva turme, o sută de slujitori şi un an de gândire. Când se isprăvi anul şi când anul se începu din nou, Samura (venerat fie-i numele) fu întrebat în adunarea poporului, dacă ştie

însfârșit secretul învățământului. „Nu știu” fu răspunsul divin al înțeleptului. I se prelungi gândirea pentru un an și încă pentru un an, până la treizeci. În timpul asta, republica se schimbase de trei ori și era acum împărțat în scaun, Vaimodo cel războinic. Prin schimbarea aceasta, Cuba scăpase de grija de a mai vota și alege: devenise însfârșit, o țară liberă și democrată. Trecuse ani, treizeci la număr, de când Samura (venerat fie-i numele) răspunsese de treizeci de ori: Nu știu. Și în anul treizeci, adunată fiind oastea și întreaga curte, când Vaimodo cel războinic, îl întrebă dacă știe care e secretul instrucțiunii, Samura (venerat fie-i numele) răspunse: știu. Dar atunci, de emoție, avu un junghiu în inimă și muri: era în anul 120 al vieții lui, 15 dela domnia fericită a lui Vaimodo și 360, (după calendarul cuban) dela crearea apelor. Ziua aceia fericită, în care a murit Samura (venerat fie-i numele) a rămas sărbătoare națională pentrucă numai Cubei i-a fost dat să știe sensul instrucțiunii — și dacă avea unul.

Aici, cubanul se opri, respiră dificil, făcu o pauză. — Și care e secretul instrucțiunii?, strigai eu, tremurând de teamă că asemeni lui Samura (venerat fie-i numele) cubanul meu o să-și dea duhul, înainte de a-și mărturisi taina.

— Nu știu, răspunse cubanul revenind, Samura a murit, înainte de a putea să-l spuie.

O tristețe mă covârși. Îl întrebai pe cuban: cam câți ani să fie de atunci?

Cubanul se opri, își duse degetul la frunte, ca unul care-și deșiră amintiri personale, făcu câteva mici calcule pe mână și răspunse simplu:

— Să fie vre-o cinci mii de ani.

B. FUNDOIANU

STREINUL

Princesa Juki cântă la gitară;
Pe evantălii de matase roză
Princesa Lya-So brodează păsărele
Cu aripile prăfuite 'n aur,
Cu ciocul și cu ochii de mărgelă,
Și-au prins în părul negru
[crisantheme
Și 'n rochiile lor brodate 'n flori
[bizare,
Cu mâneci largi, cu nesfârșite trene
Cum stau pe scăunelele de bambus,
Micuțele și tristele făpturi
Ne 'nchipuit de fine și de grațioase
Par două delicate miniaturi.
Cum sunt gătite 'n rochile de bal
Cu aerul de-adâncă nerăbdare
Și tresărind la fiece mișcare,
La ftecare sunet de lopată,
Se vede bine că așteaptă oaspești
Și se 'nțelege tot atât de bine
De ce li-e mintea atât de 'ngrijorată:
Le preocupă mult străinul blond
Ce-abia sosit-a de vre-o două zile

Din mult îndepărtatul Nord...

.....
.....
E-o după amiază amețitor de caldă
Pavilionul suspendat de-asupra apei
Cu acoperișul alb, de porțelan,
Se leagănă la orice adiere.
Multicolorele perdele de mărgelă
Se leagănă și ele... și se 'ngână...
Și par' că răd în răset de cristal...
Cu hohote prelungi, la orice val.
.....
.....

În luntrea ce alunecă ușoară
Strănul care le-a zărit se și ridică
Se-nclină adânc și grav... apoi

[distrat
Fără să ia în seamă florile cepică
În ploaie parfumată peste luntre
Își isprăvește visător ținerea...
În fund de tot, spre orizontu-albastru
Adâncul cer s'a contopit cu marea

SANDA MOVILĂ.

CÂNTECE PENTRU LELIOARA

VORBA

I

Vorba 'n gura ta cea bună
E un bulgăre sonor,
Care caută să-și pună
Aripioare pentru zbor.

Tu-l lovești mereu de boltă
Și-apoi fălcile-l resfrâng,
Când cu sunet de revoltă,
Când cu ciripiri de crâng.

Insă limba-i iese 'n cale
Ca un deal și 'n plin colind,
Bulgărașul se prăvale,
Iară buzele ți-l prind.

II

Se 'nghesuie la gură 'n poartă
Atâtea vorbe dulci și par
Oițe albe, care poartă
Talange de mărgăritar.

Acuma nu te mai înfurii,
Ci lași să se coboare-ușor

Și sună toată valea gurii
De farmecul cântării lor,

Și dacă nu se pierde pe vale,
E că un deget cârcotaș,
Înfipt în fundul gurii tale
Le 'ndreaptă ca un ciobănaș

III

Tu-ți faci din limbă luntre mică
Și 'n ea, din zări de gură, culci
O vorbă nouă și voinică
Și-o 'ndreapți spre portul buzei dulci.

Dar o furtună 'ngrozitoare
Răstoarnă luntrea ta pe drum
Și 'ndurerata călătoare
De spaimă, chiuie acum.

Izbinda-se apoi, de-odată,
De stânca dinților tăi mici,
Se sfărâmă cutremurată..
Și nu mai știu ce-ai vrut să zici.

EMIL DORIAN

„LA RENTRÉE“

Te simt venind! Cu fiecare gară,
Sat, pod, pădure și canton trecute
Îți știu puterile mereu crescute
De gândul că vom fi 'mpreună iară.

Treci stațiile mici și cunoscute,
In seara limpede de primăvară,
Zămbind ușor cu păru 'n vânt, pe scară,
Cu haina 'n rotunjimi și 'n mii de cute.

Privești orașul în miraj cum vine,
Cu Universitatea și cu mine,
Cum creștem toți treptat pe-albastrul zării.

Te văd! Și-mi pare, luminoasă 'ncoace,
Din nou că s'a 'nălțat din unda mării
In sbor Victoria din Samotrace...

ALEXANDRU RALLY.

C. HOGAȘ

Din romantism C. Hogaș a dus la ultimele consecințe daru descrierii naturii. Proza lui, numai culoare, prinde oamenii în măsura armonizării lor cu fondul pe care se profilează. Neîfiind deci ființe independente și capabile de atitudini netede, nu trăiesc decât prin mediul înconjurător. Luați de acolo, sau chiar numai închipuiți în afară de el, își pierd individualitatea.

Floricea, Părintele Ghermănuță, iată chipuri de acest fel. În compoziție ele nu-s decât puncte de plecare, nucleuri în jurul cărora se pot îngrămădi culori bogate și felurite.

C. Hogaș nu poate fi luat drept un epic. Descriptivul covârșește tehnica scrisului său. De aceea, reușind admirabil să creeze atmosfera romantică, nu a putut găsi mijloacele proprii de creiat și eroul romantic.

Conștient însă de puterile reduse ale artei sale, s'a limitat la ele și, concentrându-se, a isbutit să dea pagini ce nu se uită. Săpată cu minuțiozitate, proza lui Hogaș atinge în adâncirea unei mici suprafețe o perfecțiune cu greu egalată.

Predispoziția romantică — trăsătură distinctivă a temperamentului său — l'a purtat spre trecut. Cu același ochi inteligent și cu același rară simțire a posibilului și imposibilului din mijloacele lui plămuitoare a scris bucăți ca *Ionifă Hrisanti* ori *Părintele Iovinadie*.

Trecutul apare în acelaș fel: static-descriptiv. Scenele povestirilor au imobilitatea pânzelor dintr'o galerie de pictură. Oameni și locuri — mai ales locuri — se îmbină în același atmosferă simpatice a bunului timp de odinioară. Unitatea schițelor lui trebuie căutată numai în unitatea acelei atmosfere. În ea se topesc defectele de compoziție ale multora din bucățile de acest fel ale lui Hogaș.

Prin suprapunere, fotografiile de familie ar putea da tipul general, cu laturi comune, scoase în lumină și tocmai de aceea și mai pronunțate.

La Hogaș această predispoziție romantică — definitivată în proza descriptivă — prilejuește o complexitate de înfățișeri similare. Extragem din toate aceiaș iubire a naturii fizice și cât mai primitivă, acelaș cult păgân, mitologic chiar, pentru această natură. Oamenii ies din ea ca și aparițiunile din pădurile sau apele antice. *Părintele Ghermănuș* este omul *Nichitului*. Nimic creștin, sau mistic în adorarea acestei naturi — iubită pentru ea și nu pentru forțele superioare cari ne vorbesc prin ea.

Iată cum s'ar putea spune despre Hogaș că are o concepție.

Natura și trecutul, cuprinse ambele în aceeași iubire barbară — luat acest calificativ ca cel mai propriu antonim al felului creștin de a adora minunile firii — sunt cele două prilejuri de odihnă căutate de Hogaș.

Ca și la marii romantici, ele se prezintă unite și în opera lui.

Ca scriitor C. Hogaș rămâne de un personalism covârșitor. Lirismul paginilor sale ar fi fost pentru altul un izvor de inspirație poetică. O ciudățenie a destinului său literar a făcut din Hogaș un prozator.

MIHAIL IORGULESCU

TEATRUL REGINA MARIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„MĂRGELUȘ” 3 acte

DE A. DE HERZ

Nu poate exista ceva mai nepotrivit decât un ton doctoral, pentru o comedie spirituală. Iată de ce am luat tocul cel mai ușor de pe călmări, spre a înveseli pe autorul care ne-a dat o seară de spectacol într'adevăr vesel.

Mărgeluș!... În acest cuvânt, ca într'o boabă de diamant lumina și negura, e tot geniul autorului nostru.

D-l de Herz e atras pare-că în chip fatal spre subiecte de dramă, dacă nu chiar de tragedie; ca altă dată Faust, domnia-sa ar putea spune: „două suflete ah! trăesc în pieptul meu...“ De altfel, autorul nostru a scris vre-o câteva drame — una de o în-tunecime ibseniană — mai înainte de a scri „Păianjenul“ cea delicioasă comedie care poartă acest titlu odios și tragic.

Chiar „Mărgeluș“ e o dramă — are în tot cazul un desnodământ de dramă cunoscută „La bercall“ de... Bernstein sau Bataille (C'est la même chose!). Băiatul unui ministru are o legătură cu dactilografa tatălui său — „Mărgeluș“ vine pe lume. Acest culb ar fi desigur sfărâmat de convenționalismul monden românesc, care deși trivial e tot atât de încăpățânat și susceptibil ca și cel estetic francez. Dar un unchi înțelept, mișcat de sentimentul adânc și curat al fetei aproape delăsate, adăpostește la țară pe cei doi iubiți cu odorul lor. Familia ministrului trece însă, în ultimul act, printr'o nouă criză sufletească — și armonia nu e re-

găsită decât în jurul căruciorului în care fericit și „poate nd“ doarme Mărgeluș...

Această dramă modernă, de o simplitate clasică, aleasă a- nume ca să nu obosească prea mult pe spectatori și să lase loc destul jocurilor spirituale ale neastâmpăratului comediant — cel- lalt personajul din d. Herz — se desfășură în trei acte simetrice, construite cu o deosebită grijă de ansamblu și cu un real simț al proporției scenelor — o adevărată și minunată lecție tehnică pentru restul dramaturgilor români!...

Am văzut drama din d. Herz.

În ce constă comedia lui?...

În primul rând în jocuri de cuvinte; ele sunt nenumărate, asigură succesul piesei multă vreme și vor trece desigur în lim- bagiul de toate zilele — avantajul de care în Franța se bucură numai Molière iar la noi numai Caragiale. Jocurile de cuvinte sunt de toate soiurile — unele merg până la revistele de vară, iar vră-o două (publicul le-a subliniat, cum era firesc, cu aplauze frenetice, până la pornografia sincer omenească.

În al doilea rând în câteva situații, e adevărat cunoscute; dar comediile inventează foarte rar!... Oamenii râd numai de unele lucruri de care au mai râs. Un autor comic origi- nal isbutește doar prin celace are comun cu înaintașii lui. Mij- loacele comice ale lui Bernard Shaw sunt aidoma cu cele ale lui Molière: a și fost pus, de admiratorii lui, pe două coloane! Iată de ce în locul jocurilor de cuvinte, originale, am fi preferat mai multe situații comice, chiar mai puțin originale...

În al treilea rând ar veni comicul caracterelor — dar acest al treilea rând e numai în imaginația noastră. Domnul de Herz are tipurile toate vii, fără îndoială. Nu voim să-l insultăm spu- nându-i însă că sunt caractere comice. E foarte ușor — pentru că e în firea prea comună a lucrurilor să faci pe cineva să râdă, arătându-i aspectele vesele ale unui șchiop, ale unui bețiv sau ale unui prost din naștere, fără fund. Lacheul ministrului care nu isbutește să zică „domnule ministru“ în loc de „conășule“ de- cât după ce ministrul este iar „conăș“ — sunt efectele comice ale unui prost, (firește, prostul de care vorbeam mai sus). Tot astfel atât ministrul cât și efectele comice ale ministrului, de o slăbi- ciune de inger într'adevăr comice! Scriitorii comici ai tuturor vremurilor ne fac să râdem — și să plângem — mai cu seamă de oameni întregi la minte, sănătoși.

Elemente de creațiune artistică sunt în „Mărgeluș“; ele cir- culă, nebăgate în seamă de autor, în toată comedia.

Așteptăm să le vedem izbucnind, pline de viață, într'o co- medie nouă care să cuprindă limcede tot spiritul grațios al d-lui d. Herz. Dela „Bunicul“ la „Păiajenul“ e un pas, și încă unul mare! Haidem, domnule d. Herz: piciorul pe „Mărgeluș“ — și fă săritura!...

Pe care din artiști să vorbim mai întâi de bine? Reținem pe d. Al. Mihailescu care duce, de fapt, pe umerii lui toată comedia

F. ADERCA

CRONICA ARTISTICĂ

ȘTEFAN POPESCU *)

Din toată pleiada Tinerimei Artistice, vremurile au cernut fără milă.

Un răstimp de câți va ani doar a fost de-ajuns ca cea mai mare parte din vechii idoli să fie răsturnați de pe piedestalele nemeritate.

Între cei cari au rămas încă în locurile de cinste, Ștefan Popescu este o figură menită să străbată mai departe și să biruiască în totul vaga ceață pe care a întins-o între el și public o izolare relativă și un gen de pictură, prea fin și prea discret pentru această epocă artistică așa de gălăgioasă în teoriile ei și așa de brutală în mijloacele ei expresive.

Nu-i exclus ca și atmosfera generală a lucrărilor sale să fi contribuit la această îndepărtare, respectuasă desigur, dar totuși îndepărtare a publicului.

În lucrările lui Ștefan Popescu o coloratură în gamă minoră căreia publicul — marele public, căci nu vorbesc de cunoscători — îi preferă de-o cam dată exuberanța voioasă a tinereței încântate de lumină vie.

Expozantul din Strada Dionisie are însă toate însușirile cele mai de seamă pe care le pretinde arta.

O tonalitate pronunțată de melancolie iriază de pretutindeni, din coloritul moale și catifelat, din cercurile grele și prăfuite, din atmosfera oarecum îmbăcsită a subiectelor simple de fapt, vioae în aparență, dar obosite în fond. Coturi sumbre de mare sfărâmate de colțuri de stânci, fărâme de ochiuri de apă întunecată ori chenare de copaci, toate întretăiate pe ici pe colo de câte un fragment luminat și totuși melancolic, iată cea mai mare parte din subiectele de predilecție ale pictorului. Îl ajută în toate astea o extraordinară senzibilitate pe care am văzut-o în deosebi concentrată în două crizanteme a căror imagine fra-

*) Str. Dionisie 86 — Atelierul propriu.

gilă, înrouată, ale căror petale transparente și trist luminate urmăresc până la obsesie.

Nu-i numai meșteșugul. Oricâtă desăvârșire tehnică ar avea cineva n'ar fi deajuns ca să însuflă atâta viață unor flori.

A lucrat acolo, dedesubt, ceva mai trainic și mai adânc: sufletul...

Aceia ce fixează definitiv pe Ștefan Popescu în rândul marilor pictori este, în primul rând această colaborare puternică între știința pictoricească și între suflet. Aici se află secretul desăvârșitei lui egalități, egalitate care precizează în întreaga sa operă o atitudine sufletească, fapt de primordială însemnătate în dezvoltarea artei spre acea consistență menită s'o prezerve de știrbirile vremii.

Această atitudine sufletească e susținută de însăși tehnica pictorului, fapt care dă tablourilor sale acel aer armonios și încheșat prin care se deosebește atât de mult de majoritatea modernilor.

Larg în tușa de penel și totuși de o profuziune rară de amănunțimi, Ștefan Popescu modelează culoarea amestecată bine pe paletă. Uzând de tonuri moi și calde, de nuanțe fine și valori scăzute, armonizează în deosebi de fericit cu restul tabloului cele câte-va izbucniri de culoare vie.

Stăpân desăvârșit pe un desen mlădios ca linie și totuși viguros ca expresie, schițat numai și totuși plin de amănunțimi. Ștefan Popescu desenează peisajul cu extremă fidelitate și construiește pe baze de linii largi și sculpturale, având totodată o deosebită pricepere la punerea în cadru.

Preferând distanțele mici în care detaliile abundă el schițează fugar — totuși nedisonant — părțile de distanță mare ce intervin uneori. Prin asta obține o lesnicioasă oprire a ochiului spectator asupra părții principale ceiace e una cele mai dificile probleme picturale.

Firește, Ștefan Popescu merită un studiu aparte mult mai întins. În vremurile noastre el rămâne un exemplar fericit de consecvență artistică și în vaga tendință de întoarcere la clasicism a generațiilor artistice mai noi, tendință care în unele locuri tinde la a deveni curent, influența lui va fi poate resimțită

VICTOR ION POPA

INSEMNAȚI LITERARE

D. O. Tafrali, profesor de arheologie la Universitatea din Iași, publică, sub titlul de *Critica operelor arheologice și istorice*, o carte în care strânge la un loc toate criticile favorabile scrise în multe din limbile pământului relativ la cele două lucrări ale lui asupra Salonicului în veacul XIV, ce i-au servit odinioară ca teze de doctorat la Sorbona. Dacă d-l Tafrali a voit să ne dovedească bunele păreri ale învățaților streini asupra lucrărilor sale, — cred că era de prisos, fiindcă cei ce trebuiau să le cunoască, le cunoșteau de mult. O astfel de culegere de elogii, cu toată aparența prezumției de fapt, mai mult un act de diminueare înprudentă. Sunt situații în care cineva nu are nevoie de testimoniiile nimănui.

Cred că d-l Tafrali ar fi trebuit să se pună din acest punct de vedere și să nu răspundă intrigei decât prin afirmația neclintită a unui in-perturbabil: *laboremus!*

Roma. — În No. penultim d-l A. D. Marcu se ocupă de N. Caix, cunoscutul filolog italian, mort la 1882. Pentru cei inițiați cât de puțin în filologie, N. Caix este un nume scump. Dragostea ce a arătat-o totdeauna României, cunoașterea amănunțită a culturii noastre și legăturile lui de amiciție cu scriitorii noștri de pe atunci, dela cări primea cărți cu dedicații, sunt arătate în articolul d-lui Marcu cu conștiința informatorului exact.

De asemeni socotim ca vrednice de interes lucrurile despre Italia, scrise de Românii cari se interesează de cultura Italiană. De aceea reținem din No. ultim articolul d-lui

Traian Lalescu: *Știința matematică italiană*, limitat la o sumară expunere a cazului Einstein și la constatarea că teoria lui nu ar fi fost posibilă fără calculul diferențial al lui Gregorio Ricci. Impresiile d-lui St. Nenitescu dela o zi de serbări populare în Siena (Serbarea Pa-luiului) satisfac și ele același inter-es.

Italia ne devine cunoscută astfel prin partea vie care vorbește deadreptul oricui. Puțin îmbucurător ne pare faptul că nu mulți din cei solicitați au răspuns la apelul inimos al d-lui R. Ortiz, pornit din capul locului admirabil intenționat.

Muzica orbilor. — Corul Institutului de orbi și surdo-muți *Regina Maria* din Cernăuți a dat producțiuni de muzică religioasă, foarte apreciate.

Ideia fericită de a utiliza pe aceste nenorocite ființe infirme, apărute de meseria rușinoasă a muzicantului cerșetor, a dat roade frumoase și în celelalte țări europene. Maria Theresia de Paradis, cântăreață cunoscută, a fost cea mai bună elevă a lui Kozaluch, Deși oarbă, ea a fost în Viena un element artistic de mână întâia.

D-l D. Rusceac procurând și alte date — din cari pentru noi am socotit ca interesante cele de mai sus, cere prin *Musica* No. 9-10 a. c. ca și consistoriul arhiepiscopal ortodox oriental să lucreze pentru înființarea unor asemenea coruri luând ca pildă *Institutul Regina Maria* din Cernăuți.

Teatrul parisian. — Din scri-soarea din Paris a d-lui M. Ralea

publicată în No. 10 al *Vieții Românești* reținem știrea despre compromiterea teatrului dela *Vieux Colombier* prin care Copeau își propuse să revoluționeze arta dramatică. Cu luni de zile în urmă în ce privește informația, revoluționarii de pe malul Dâmboviței trâmbează încă ideea dela *Vieux Colombier*.

În realizarea ei la noi s'ar putea lua pildă dela cei dela Paris, pentru a se evita și la București — în caz că teatrul cel nou ar lua ființă — defectele de acolo.

Spiritul de sistem a stricat libertatea artistică. Raționalismul s'a instalat pe scena lui *Vieux Colombier*. Intelectualistele drame de acolo nu mai au în prezent nimic a face cu reprezentarea integrală a sufletului necesară în dramă.

Doar în numele unor astfel de principii — oricum ar fi fost ele formulate — s'a pornit cu atâta tărie la dărămarea vechilor scene și la construirea unei noi rampe.

D-l M. Ralea ne vestește de succesul celei de-a doua școli de teatru: a lui Gémier dela *Comédie Montaigne*.

În curând, desigur, și la noi un alt teatru nou, după ce va veni vestea că *Vieux Colombier* nu mai e nou.

O Densușianu : Dante și latinitatea.—După o parte introductivă în care se insistă asupra felului cum a fost înțeles Dante în țările latine — printre cari și noi am adus contribuția noastră la cunoașterea poetului, chiar dacă n'am dovedit-o aceasta decât prin traduceri *Infernului* făcute de Maria Chițu, Gane și Coșbuc — volumul cuprinde o încercare foarte interesantă de a schimba unele puncte de vedere ale judecăților literare. D-l Densușianu este un apărător aprig al latinității și un convins ireducibil că prin latinitate se pot primi încă multe din forțele morale uzate ale omenirii și civilizației în genere. Dante reprezintă

pentru vremile noastre latinitatea. Ca pregătire s'a format la școala latină. După cunoașterea indirectă — căci nu cunoștea atât de bine greaca pentru a merge la original — a lui Homer și Aristot, Dante s'a pasionat după Virgil pe care l'a socotit totdeauna ca pe maestrul său. Latinitatea clasică trăește alături de cea medievală în opera poetului Dante. Omul era și el un latin. De convingeri netede, de o morală severă în rectitudinea ei, de o putere rară de a se pasiona pentru o idee, Dante era o întrupare a mândriei caracterului roman. Cartea despre *Monarhie* ne face să ne credem în timpurile Romei antice, tradiționale și conservatoare lăudându-și prin vorba cumpănită dar înaripată a oratorilor, instituțiile și regalitatea, singura pavază a spiritului strămoșesc.

Creștinismul medieval apare și el la Dante ca altoit pe un fond pronunțat de latinitate. Studiul d-lui Densușianu deschide în acest punct o perspectivă subită: cum a modificat spiritul slav influența creștinismului? Ca exemplu citează pe Tolstoi de a cărui concepție eronată creștină se ocupă în amănunțime, pentru a o prezenta ca o emanațiune a acelui spirit slav. Încheind cu o paralelă între *Faust* și *Divina Comedie* stabilește superioritatea ultimei opere, explicând tot prin fondul latin însușirile ei neîntrecute.

Carte de convingeri, *Dante și latinitatea* se impune nu numai prin conștiinciozitatea erudiției dar și prin caracterul de combativitate ce i-l dă ideea conducătoare. Ea șerpuește dealungul tuturor paginilor și reține — indiferent de argumentele cu cari în treacă ar putea fi combătută și mai ales independent de unele obsesii prea cunoscute — tedescofobia, simbolismul, de pildă — cari o fac să curgă în anume sens, iar pe cititor îl previn că se va opri la anume concluzii.

M. I.

„BIBLIOTECA UNIVERSALA“

Care publică opere literare, științifice, pedagogice, de utilitate publică etc., etc., scrise de cei mai de seamă scriitori români și străini, clasici și contemporani.

**Se pune în vânzare câte 3 volume
pe săptămână**

PREȚUL FIECĂRUI NUMAR LEI 1.-

AU APARUT:

- BCU Cluj, Central University Library Cluj
No. 1— 3	<i>L. Rebreanu</i> , Norocul	Lei 3.-
„ 4— 4	<i>H. C. Andersen</i> , Grădina raiului . . .	5.-
„ 9—11	<i>I. Petrovici</i> , Simțiri rostite	3.-
„ 12—14	<i>Al. T. Stamatiad</i> , Poemele în
proză ale lui Baudelaire	3.-
„ 15—17	<i>E. Lovinescu</i> , Portrete literare	3.-
„ 18—25	<i>Al. Dumas-fiul</i> , Dama cu Camelii
Român	8.-
„ 26—29	<i>V. Alexandri</i> , Fântâna Blanduziei,
cu o prefață de E. Lovinescu	4.-
„ 30—33	<i>Voltaire</i> , Prințesa Babilonului, Ro-
man. Traducere de Mihail Ior-
gulescu	4.-
„ 34—38	<i>V. Alexandri</i> , Ovidiu, cu o pre-
față de E. Lovinescu.	

De vânzare la toate librăriile din România-Mare

Editura „ANCORA” Alcalay & Calafateanu — București, Str. Smârdan, 4

C L U J

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 30.000.000

♦ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ♦

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 116

In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dams și Domni

♦ ♦ ♦ Prețuri mai ieftine ca oriunde ♦ ♦ ♦

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PÂNZEȚURI

ARTICOLE de MARIA J

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicioasele :
produse ale

BONBONERIEI : :

: : **RENAISSANCE**

cari se găsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPĂ-TATU, 45